

การพัฒนารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงาน พุทธทาสภิกขุเพื่อการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ

The Development of Information Management Model of Buddhadasa Bhikkhu's Life and Works for Information Services and Dissemination

ธนิศา สุขขารมย์¹ และคณะ²⁻⁴ | Thanisa Sukkharom et al

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ 2) ศึกษากระบวนการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ 3) ศึกษาสภาพการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ และ 4) พัฒนารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม ประชากร ได้แก่ ผลงานประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ ของพุทธทาสภิกขุจำนวน 1,065 ชื่อเรื่อง โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจำนวน 47 คน คัดเลือกแบบเจาะจง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน อาจารย์ประจำแขนงสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว ข้าราชการบำนาญ

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิธิภูมิ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ตามเกณฑ์ที่กำหนดจากหน่วยงานที่มีการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ ในประเทศไทยจำนวน 4 แห่ง ผู้เชี่ยวชาญตรวจร่างรูปแบบเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 15 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัยและนำเสนอโดยการสรุปและพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหนังสือชุดธรรมโฆษณและหนังสือชุดธรรมะคำสอน มี 3 หมวด ประกอบด้วยธรรมะสำหรับผู้เริ่มศึกษา ธรรมะระดับกลาง และธรรมะระดับลึก โดยมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นอานาปานสติ การดับทุกข์ และการลดความเห็นแก่ตัว 2) กระบวนการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ ของหน่วยงานที่ศึกษา ประกอบด้วย การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศโดยการผลิตเองและขอรับบริการ การจัดหมวดหมู่ตามระบบทศนิยมดิวอี้ การให้หัวเรื่องและดรรชนี การจัดการฐานข้อมูล และการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ 3) สภาพการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ เป็นการบริการพื้นฐาน ได้แก่ การยืมคืนทรัพยากรสารสนเทศ การบริการโดยอาสาสมัคร การบริการและเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศในฐานข้อมูลและเว็บไซต์ และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญเกี่ยวกับพุทธทาสภิกขุ และ 4) รูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุเพื่อการบริการและเผยแพร่สารสนเทศเป็นการจัดการสารสนเทศที่เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อบริการสารสนเทศแบบร่วมมือ ประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน การหมุนเวียนนิทรรศการ และการบริการการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล

คำสำคัญ : การจัดการสารสนเทศ การบริการและการเผยแพร่ ประวัติและผลงาน พุทธทาสภิกขุ การจัดการสารสนเทศพุทธทาสภิกขุ

Abstract

This research aims to 1) analyze and synthesize Buddhadasa Bhikkhu's life and works; 2) study the procedure of information management for Buddhadasa Bhikkhu's life and works; 3) investigate the dissemination

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

of Buddhadasa Bhikkhu's life and works and 4) develop a model of information management for Buddhadasa Bhikkhu's life and works. This research employed qualitative methods including documentary analysis, interview and focus group discussion. The research population included 1,065 Buddhadasa Bhikkhu's printed works, the representative samples consisted of 47 administrators and staff selected by defined purposive sampling for four Thai organizations responsible for information management regarding Buddhadasa Bhikkhu's life and works. A group of 15 experts verified the research design with defined purposive sampling in order to try out the design. The data analysis adopted the analytic inductive method, and the results were presented by the summary and descriptive method. The research findings were as follows: 1) The body of knowledge acquired from the analysis and synthesis of Buddhadasa Bhikkhu's life and works can be classified into 2 parts, namely Dhammaghosa sets and Dhamma Teaching sets, which mainly contained 3 sections, composing of Dhamma for Beginners, Intermediate Dhamma and Advanced Dhamma. These aforementioned contents focused on Anapanasati Buddhist meditation, cessation of suffering and relieving the burden of selfishness. 2) The information management procedure for Buddhadasa Bhikkhu's life and works at the agencies studied consisted of information resource management by self-production and donation appeal, Dewey decimal classification, providing heading and indexes, database management, services and dissemination. 3) The services and dissemination of Buddhadasa Bhikkhu's life and works were basic services, i.e. borrowing and return of information resources, services provided by volunteers, services and dissemination of Buddhadasa Bhikkhu's life and works for database and websites, and organizing annual commemorative activities of Buddhadasa Bhikkhu.

4) The management model of information management for Buddhadasa Bikkhu's life and works for information services and dissemination was the management of linked data for collaborative information services, consisting of sharing information resources, circulating exhibitions and accessing digital information services.

Keywords: Information Management, Services and Dissemination, Buddhadasa Bikkhu's Life and Works, Buddhadasa Bikkhu's Information Management

ความนำ

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ให้เป็นบุคคลสำคัญหรือผู้มีผลงานดีเด่นและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ประจำปี 2549 - 2550 ท่านเป็นคนไทยลำดับที่ 18 ที่องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก (Philosophy Manual: UNESCO: 2014: 138 - 140) พุทธทาสภิกขุได้คิดว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญหรือมหาบุรุษที่เกิดมาเพื่อทำภารกิจทางประวัติศาสตร์ เช่น เปลี่ยนแปลงโลก หรือพลิกฟ้า พลิกแผ่นดิน ท่านมีสำนึกอย่างชาวพุทธธรรมตาคนหนึ่งซึ่งตระหนักว่าตนมีหน้าที่ต่อพระศาสนา อย่างไรก็ตามในฐานะปัจเจกบุคคล ท่านเชื่อว่า ถ้าเรามีความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวแล้ว ก็สามารถทำสิ่งที่ยากได้ โดยเฉพาะการบรรลุถึงอุดมคติของชาวพุทธ ในจดหมายที่ท่านเขียนถึงนายธรรมทาส พานิช ผู้น้อง ก่อนจะทิ้งชีวิตที่สะดวกสบายในกรุงเทพฯ และกลับไปยังบ้านเกิดเพื่อสร้างสวนโมกข์ ท่านได้ประกาศความมุ่งมั่นว่า “เราเดินตามโลก ตั้งแต่หน้าที่เกิดมา จนถึงหน้าที่ที่มีความรู้สึกตอนนี้ ตอนนี้ไปเราจะไม่เดินตามโลก และลาโลกไปค้นหาสิ่งที่บริสุทธิ์ ตามรอยพระอริยะที่ค้นแล้วจนพบ ถึงแม้ว่าเราจะได้เกิดอีกตั้งแสนชาติก็ดี บัดนี้เราจะไม่เดินตามหลังโลกอีกต่อไป จะอาศัยโลกสักแต่กาย ส่วนใจเราจะทำให้เป็นอิสระจากโลกอย่างถึงที่สุด เพื่อเราจะได้พบความบริสุทธิ์ในขณะนั้น” (Buddhadasa Indapanno Archives Foundation, 2016: 5 - 9; Phra Pracha Parsonsathammo, 2006: 1 - 93)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธาสภิกขุ
เพื่อการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ

พุทธาสภิกขุได้เริ่มต้นสร้างสวนโมกข์โดยเริ่มจากศูนย์ คือ ไปเช่าที่วัดร้าง โดยมีท่านพ่่านักแต่ผู้เดียว แต่ด้วยความเพียรอย่างยิ่ง และการใช้สติปัญญาอย่างถึงที่สุด โดยมุ่งที่จะทำสิ่งที่ดีที่สุด ทั้ง ๆ ที่ไม่มีวาสนาบารมีอะไรเลย (Metta Phanich, Interview: 25th October 2017) ทำให้ผลงานของท่านสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการพระศาสนา และก่อให้เกิดความตื่นตัวในหมู่ชาวพุทธจำนวนมาก ในเมื่อธรรมะ คือ สิ่งที่จะยังโลก ให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้า ถ้าโลกจะเสื่อมก็เพราะธรรมะนั้นเสื่อมถอยลงไป เพราะฉะนั้นท่านถือว่าภารกิจของท่าน คือ การฟื้นฟูธรรมะขึ้นมาโดยพยายามทำสวนโมกข์ให้เป็นแบบอย่าง พุทธาสภิกขุมีหลักการอย่างหนึ่งที่ท่านสนใจ คือ ท่านเชื่อว่าการที่เราจะพุ่งไปข้างหน้าได้อย่างมีพลัง จำต้องถอยกลับมาก่อน ดังนั้นเมื่อท่านตั้งใจที่จะขับเคลื่อนธรรมะหรือพระศาสนาไปข้างหน้า ท่านจึงถอยกลับไปทำการประพฤติปฏิบัติสมัยพุทธกาล ท่านสนใจค้นคว้าว่า พระภิกษุสงฆ์สมัยพุทธกาล มีชีวิตความเป็นอยู่ มีการศึกษา และปฏิบัติกันอย่างไร จนเกิดแบบแผนความเป็นอยู่ในสวนโมกข์ที่เรียกว่า “ฉันข้าวจานแมว อาบน้ำในคู นอนกฏิเล่าหมู พังยุ้งร้องเพลง” ขณะเดียวกันในด้านการศึกษาและปฏิบัติธรรม ท่านก็ถอยกลับไปพระไตรปิฎกในฐานะแหล่งที่มาสำหรับการเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนา โดยถือว่า คัมภีร์อรรถกถามีความสำคัญรองลงมา นับว่าสวนทางกับแนวทางปริยัติศึกษาในเวลานั้นซึ่งสืบทอดกันมาหลายศตวรรษตามแบบแผนที่มาจากลังกาทวีป ท่านพุทธาสภิกขุศึกษาพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน จนถือได้ว่าพระไตรปิฎก คือ ครูที่สำคัญที่สุดของท่านทั้งในทางปริยัติและปฏิบัติ ซึ่งต่างจากครูอาจารย์ท่านอื่น ๆ ทั้งก่อนหน้านั้นและร่วมสมัยเดียวกับท่านที่มีครูเป็นตัวบุคคล ดูเหมือนว่า ครูที่มีความสำคัญที่สุดรองลงมาจากพระไตรปิฎก ในทัศนะของท่านพุทธาสภิกขุก็คือ “อาจารย์คำลา” หมายถึง การปฏิบัติด้วยตนเองอย่างลองผิดลองถูก จนรู้ว่าอะไรควรไม่ควร (Phra Paisal Visalo, 2009) ท่านได้ศึกษาปฏิบัติด้วยการทดลองทำหลายวิธี อาทิ การฉันผักอย่างเดียว หรือฉันแต่ของหวาน ไม่ฉันของคาว การอดนอน รวมทั้งการนั่งให้ยุงกัดนานเป็นชั่วโมง ประสบการณ์เหล่านี้ ส่วนหนึ่งท่านได้บันทึกไว้ในสมุดส่วนตัว ซึ่งต่อมาได้พิมพ์เผยแพร่ในชื่อ อนุทินปฏิบัติธรรม หรือ บันทึกรายวันขณะฝึกฝนตนอย่างเข้มข้นในวัยหนุ่ม นอกจากการถอยกลับไปแบบแผนสมัยพุทธกาลและพระไตรปิฎกแล้ว (Payulpitack, S. (1991); Dhamma Practice, 1993: 3 - 23;

Phra Paisal Visalo, 2009) พุทธทาสภิกขุได้กลับไปตั้งหลักที่บ้านเกิด คือ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แทนที่จะอยู่กรุงเทพฯ ต่อไป เพราะเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง ในที่สุดทุกคนก็ได้ประจักษ์ว่า การที่ท่านกลับมาที่บ้านเกิด และสร้างสวนโมกข์ขึ้นที่นั่น สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปถึงกรุงเทพฯ ได้ ประการสุดท้าย คือ พุทธทาสภิกขุ ได้ถอยกลับมาเริ่มต้นที่จิตใจของตนเอง (Thammapramote, 2006: 29 - 32) ท่านให้ความสำคัญอย่างมากในการศึกษาและพัฒนาจิตใจของตนเอง เพื่อเอาชนะกิเลส ตัณหา อวิชชา ทั้งนี้เพราะท่านเห็นว่า จิตใจนั้นเป็นต้นตอของทุกสิ่งทุกอย่าง พุทธทาสภิกขุ พยายามเรียนรู้จิตใจของตนเอง และพยายามฝึกฝนขัดเกลาดนอย่างจริงจังชนิดที่ “อาศัยโลกสักแต่กาย ส่วนใจเราจะทำให้เป็นอิสระจากโลกอย่างถึงที่สุด” (Honor of Than Ajarn Buddhadasa Bhikkhu, 2529: 1 - 2; Dhamma Bibliography in Buddhadhamma - Buddhadasa Week Fair, 1988: 74 - 76) พุทธทาสภิกขุเป็น ตัวอย่างของพระบ้านนอกคนหนึ่งซึ่งสามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล ให้แก่พระพุทธศาสนาไทย ถ้าเปรียบเทียบกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พุทธทาสภิกขุอ่อนด้อยทั้งชาติวุฒิและคุณวุฒิ ท่านเป็นลูกชาวบ้านธรรมดา ไม่มีอำนาจ วาสนาใด ๆ ทั้งสิ้น ขณะที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ เป็นทั้งพระโอรสและพระอนุชาของ พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ 2 พระองค์ อีกทั้งยังได้ครองตำแหน่งสูงสุดในคณะสงฆ์ คือ เป็นถึงสมเด็จพระสังฆราช แต่ท่านพุทธทาสภิกขุ สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่ พุทธศาสนาไทยไม่น้อยไปกว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า แม้จะในลักษณะที่ต่างกัน ดังที่ กล่าวนี้ หมายความว่า คนเล็ก ๆ คนหนึ่งหรือไม่ก็คนสามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อย่างสำคัญได้ ถ้าใช้ปัญญาอย่างถึงที่สุดและมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยธรรมฉันทะ ไม่ได้คิดถึง ตัวเอง แต่มุ่งเอาธรรมะเป็นใหญ่ มาถึงยุคนี้จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ชาวพุทธ ในปัจจุบันจะต้องช่วยกันสืบทอดปณิธานและภารกิจของท่านพุทธทาสภิกขุ (Phra Pracha Pasonasathammo, 2012: 14 - 17)

เมื่อครั้งที่พุทธทาสภิกขุบุกเบิกสวนโมกข์ มีความประสงค์เพียงแค่ว่าจะฟื้นฟู การปฏิบัติอย่างสมัยพุทธกาลที่สูญหายไปให้กลับคืนมา แต่ในระยะหลังพุทธทาสภิกขุ มีปณิธานที่มากกว่านั้น นั่นคือ ฟื้นฟูศีลธรรมให้กลับมา ดังที่พุทธทาสภิกขุย้ำอยู่เสมอว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” พุทธทาสภิกขุมองไกลถึงทั้งโลก ในขณะที่เรา ๆ ท่าน ๆ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

อาจไม่หาญกล้าพอที่จะฟื้นฟูศีลธรรมให้กับทั้งโลกได้ แต่เราก็น่าจะกล้าพอที่จะคิดฟื้นฟูศีลธรรมให้กับประเทศไทย โดยประกาศว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา สยามรัฐนาวาจะวิบัติ” อย่างไรก็ตามการฟื้นฟูศีลธรรมให้กลับมาในยุคนี้มันจะได้ผลก็ต่อเมื่อ ต้องใช้วิธีการที่สมสมัย ลำพังการเผยแพร่พุทธศาสนาอย่างทีนิยมทำในปัจจุบัน เช่น การเทศน์ให้มากขึ้น พิมพ์หนังสือหรือทำซีดีธรรมะเผยแพร่ให้มากขึ้น รวมทั้งการสอนศีลธรรมในห้องเรียนให้มากขึ้น เท่านั้นไม่น่าจะเพียงพอ เพราะปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมในปัจจุบันมิได้เกิดจากการสอนธรรมะน้อยไปเท่านั้น หากยังเป็นเพราะธรรมะทุกวันนี้ไม่สามารถไล่ทันธรรมหรือความชั่วร้ายของยุคสมัยได้ ทุกวันนี้สิ่งที่เรียกว่าธรรมะนั้น ไม่ว่าจะ เป็นความโลภ ความมักมากในกาม การฉ้อฉล ได้พัฒนาไปมาก จนสามารถอำพรางตนให้คนเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ผิดศีลธรรม หรือยิ่งกว่านั้น คือ เห็นเป็นเรื่องดี ดังที่คนในปัจจุบันเห็นว่าความโลภเป็นของดี ทั้งนี้เพราะถูกระบบทุนนิยมกระตุ้นเร้าความโลภอยู่ทั้งวันทั้งคืน (Jackson, Peter Anthony, 1986: (A group of followers on Buddhadasa Bhikkhu’s birthday, 1996: 357 - 547; One Hundred People, One Hundred Dhamma, 100 Years of Buddhadasa. 2006: 241) เป็นต้น

จากการศึกษาและการลงพื้นที่สำรวจแหล่งบริการและเผยแพร่สารสนเทศที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุในประเทศไทย พบว่ามีจำนวน 4 แหล่งที่มีการจัดระบบการจัดเก็บ การรวบรวม การบริการและการเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ ได้แก่ 1) ห้องสมุด โมกขบรรณालัย วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) หอพุทธทาสธรรมโมชณฺ์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 3) ห้องพุทธทาส หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดปัตตานี และ 4) หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ กรุงเทพฯ (Phra Phavanaphothikhun, Interview: 1st February 2016; Sombat Tharak, Interview: 20th November 2016 Rawiwan Khamphol, Interview: 19th January 2017; Kittikorn Saiyarin, Interview: 19th January 2017) ทั้ง 4 แหล่งนี้ เป็นแหล่งสารสนเทศที่เกิดผลมาจากการนำแนวคิดความศรัทธาจากลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดท่านพุทธทาสเพื่อเป็นการเผยแพร่ธรรมะและเป็นสื่อกลางช่วยเพื่อนมนุษย์ดับทุกข์เพื่อความสงบเย็นเป็นประโยชน์แก่สังคม แต่ก็พบว่า แหล่งบริการสารสนเทศทั้ง 4 แหล่งดังกล่าว ยังมีสภาพการบริการและการเผยแพร่ประวัติและผลงาน

พุทธทาสภิกขุเป็นหลักโดยเริ่มจากกระบวนการจัดการสารสนเทศตามนโยบายของแต่ละหน่วยงาน คือ ด้านการจัดสรรชนิ การจัดหมวดหมู่ และการจัดเก็บข้อมูล ส่วนประเภท การบริการผู้ใช้ย่างเข้าถึงและทั่วถึงยังมีข้อจำกัดบางประการ อีกทั้งบุคลากรที่ให้บริการ ยังขาดความรู้เฉพาะศาสตร์ ความชำนาญเฉพาะด้านและยังคงใช้บุคคลากรหมุนเวียน ผลัดเปลี่ยนเวรมาให้บริการที่ห้องบริการตามแหล่งสารสนเทศ นอกจากนี้ พบว่า บางแห่ง ให้บริการโดยการอ่านภายในห้องสมุดเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ยืม การจัดระบบการใช้บริการ แบบค้ำขันขาดการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ให้บริการและเผยแพร่ ผู้ใช้ไม่ ทราบแหล่งปฐมภูมิและการเข้าถึงประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุทั้งสื่อพิมพ์และสื่อดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ
3. เพื่อศึกษาสภาพการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
4. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) จากแหล่งสารสนเทศ จำนวน 4 แหล่ง โดยการจัดทำบรรณานิทัศน์จำนวน 1,065 รายการ ได้แก่ 1) ห้องสมุดโมกขบรรณาลัย วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) หอพุทธทาสธรรมโฆษณ์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 3) ห้องพุทธทาส หอสมุด จอห์นเอฟ.เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดปัตตานี และ 4) หอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ กรุงเทพฯ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก โดยพิจารณาว่าเป็น แหล่งสารสนเทศที่มีการจัดตั้งและดำเนินงานแสดงประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ มีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีการจัดกิจกรรมรูปแบบทางกายภาพ

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิก
เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

และทางระบบดิจิทัลของพุทธศาสนิก และเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีการจัดตั้งพื้นที่เฉพาะ ส่วนที่แสดงประวัติและผลงานของพุทธศาสนิกอย่างเป็นเอกเทศ จากนั้นทำการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกโดยเลือกแบบเจาะจง (Porpositive selection) เป็นบุคคลผู้ใกล้ชิดกับ ท่านพุทธศาสนิกฯ รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ พระภิกษุโพธิคุณ (โพธิ์ จนทสโร) ที่ภาวนาธรรมสถาน อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระครูใบฎีกาณัติเยียร มณฑลวิโร เจ้าอาวาสวัดระกรบ อำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระนุ้ย สมปนโน พระอาจารย์ทวี จนทสโร พระอาจารย์มารุต คำชะเอม วัดธารน้ำไหล อำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณเมตตา พาณิช ธรรมาครมนานาชาติ อำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณกิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ คุณสมบัติ ทารัก หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ คุณเพียงพร ลากคล้ายมา ตัวแทนอาสาหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ และ คุณกิตติศักดิ์ โถวสมบัติ แฟนพันธุ์แท้พุทธทาส

2. การสังเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการสารสนเทศ โดยการสรุปประเด็น วิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษาจากระยะที่ 1 เพื่อจำแนกหัวข้อเรื่องตามประเด็นที่ศึกษา จัดกลุ่ม ตามประเด็นเอกสาร และบรรณานิตศน์ โดยการสังเคราะห์อภิธาน (Meta - Synthesis)

3. ศึกษาสภาพการบริการและเผยแพร่ จากแหล่งสารสนเทศ 4 แหล่ง โดยการ สัมภาษณ์ ผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้บริหารแหล่งสารสนเทศ ผู้ปฏิบัติงานในแหล่ง สารสนเทศ และผู้ใช้บริการ จำนวน 47 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรตามแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ประวัติและ ผลงานพุทธศาสนิก

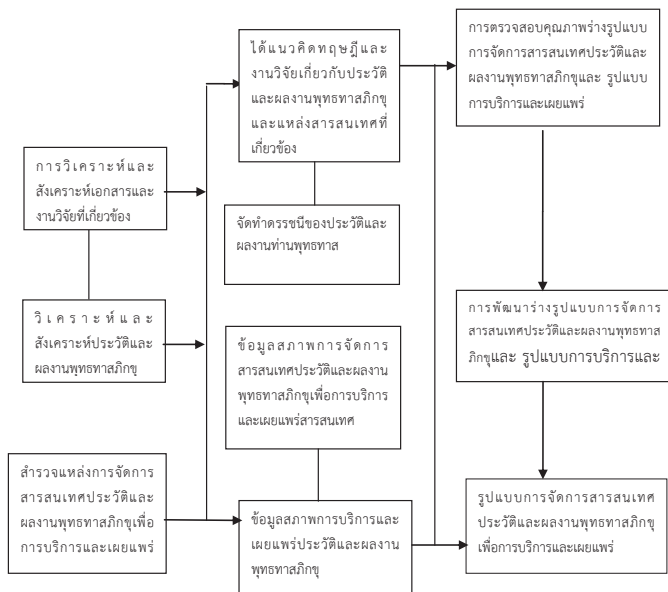
แหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธศาสนิก	ผู้บริหารระดับนโยบาย	ผู้บริหารแหล่งสารสนเทศ	ผู้ปฏิบัติงานในแหล่งสารสนเทศ	ผู้ใช้บริการ	รวม
1. ห้องสมุดโมกขบรรณาลัย วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี	1	1	1	5	8

ตารางที่ 1 (ต่อ) จำนวนประชากรตามแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ

แหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ	ผู้บริหารระดับนโยบาย	ผู้บริหารแหล่งสารสนเทศ	ผู้ปฏิบัติงานในแหล่งสารสนเทศ	ผู้ใช้บริการ	รวม
2. หอพุทธทาสธรรมโมฆณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	1	1	1	10	13
3. ห้องพุทธทาสหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี	1	1	1	10	13
4. หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ กรุงเทพฯ	1	1	1	10	13
รวม					47

4. การพัฒนารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุเพื่อ การบริการและเผยแพร่ เพื่อนำผลการวิเคราะห์เอกสาร การสังเคราะห์กระบวนการสารสนเทศ และการวิเคราะห์เนื้อหาสภาพการบริการและเผยแพร่ มาร่างรูปแบบการจัดการสารสนเทศเพื่อนำมาวิพากษ์โดยการสนทนากลุ่ม และนำผลจากการสนทนากลุ่มมาพัฒนารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุเพื่อการบริการและเผยแพร่ ก่อนที่จะประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุเพื่อ การบริการและเผยแพร่ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 ท่าน หลังจากนั้นจึงนำรูปแบบไปทดลองใช้ จำนวน 2 แห่ง คือ ห้องพุทธทาส หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และหอพุทธทาสธรรมโมฆณ์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ

ภาพที่ 1 : แสดงแผนภูมิขั้นตอนการวิจัย
ที่มา : ธนิตา สุขขารมย์

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 สามารถแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ พร้อมกับการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ พบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุมีผลงานเขียนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,065 ชื่อเรื่อง สามารถนำมาวิเคราะห์กลุ่มเนื้อหาของพุทธทาสภิกขุ ข้อมูลส่วนมากมาจากหนังสือชุดธรรมโฆษณ์เป็นการเขียนจากพระไตรปิฎกเป็นชุดธรรมะโดยตรง และพุทธธรรมคำสอน เป็นการเขียนอธิบายธรรม ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติของพุทธทาสภิกขุ จำแนก 3 ส่วน ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติชีวิตท่านพุทธทาสภิกขุจำแนกตามช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงวัยต้นแห่งชีวิต ช่วงการบวช ช่วงแห่งการบุกเบิก และช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตพุทธทาสภิกขุ

1.2 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติท่านพุทธทาสภิกขุจำแนกตามประวัติงานด้านสื่อธรรมะ ผลการสังเคราะห์ประวัติท่านพุทธทาสภิกขุจำแนกตามประวัติงานด้านสื่อธรรมะ ได้แก่ ฎีกกรรมฐานแบบสวนโมกข์ หมายถึง สะอาด - สว่าง - สงบ ศาลาธรรมโมฆะ เป็นอนุสาวรีย์แห่งความบากบั่นของท่านในการประกาศธรรม ลานหินโค้ง ที่ซึ่งพุทธบริษัท ได้กลับไปหาธรรมชาติได้ใกล้ชิดกับผืนแผ่นดินเช่นเดียวกับเมื่อครั้งพุทธกาล โรงมหรสพทางวิญญาณหรือโรงหนัง เป็นที่ประเล้าประโลมในทางวิญญาณ ธรรมนาวาเป็นนาวาที่พาสรรพสัตว์ไปนิพพาน โบสถ์แบบสวนโมกข์อันเป็นโบสถ์ธรรมชาติ ภาพพุทธประวัติจากหินสลักอันแสดงถึงความเจริญทางวิทยาการสมัยนั้นที่ซึ่งใช้สัญลักษณ์ไม่ใช่ใช้รูปสำหรับบูชา สะระนาฬิเกร์แสดงถึงนิพพานนั้นอยู่ท่ามกลางวิญญูสงสาร รูปปั้นอวโลกิเตศวรแสดงถึง อารมณีสุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ และสัญลักษณ์เสาห้าต้นบนหลังคาอันแสดงถึงพละ 5 หรืออินทรี 5 คือ ศรีธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา

1.3 ผลการสังเคราะห์ประวัติท่านพุทธทาสภิกขุจำแนกตามกิจกรรมและการปฏิบัติ ผลการสังเคราะห์ประวัติท่านพุทธทาสภิกขุจำแนกตามกิจกรรมและการปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมปฏิบัติ เรื่องวันล้ออายุ การคิดบัญชีกับอายุเพื่อจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น วันกรรมกรใช้เหงื่อชำระอดีตตา ตัวกู - ของกู ตักบาตร สาดิตตัวอย่างแสดงถึงการเลื่อมพระจำนวนมาก วันเวียนเทียน ท่านพุทธทาสจะแสดงธรรม กล่าวนำสวดภาษาบาลีสันทนาธรรม และฟังธรรมเทศนาติดต่อกันไปจนถึงอรุณของวันใหม่ วันเยี่ยมสวนโมกข์ เป็นวันทำวัตรท่านอาจารย์ และวันอบรมชาวต่างประเทศที่สวนโมกข์นานาชาติให้รู้ถึงหัวใจของพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงพรรณนา ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริการและเผยแพร่สารสนเทศ

การจัดทำตรรกษนิประวัติและผลงานพุทธทาส ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเคราะห์ประเภทคำหรือหัวข้อจากโปรแกรม Word Clouds (www.wordle.net) เพื่อสร้างลำดับขนาดคำหรือหัวข้อ (Content Word) ที่พบในลำดับความถี่สูงและลดหลั่นลงมาตามลำดับ หลังจากได้รวบรวมจำนวนคำหรือหัวข้อที่ตรงตามต้องการ จากนั้นโปรแกรม AntConc 3.3.5 (Comcordance) เพื่อสร้างคลังสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ

ส่วนกระบวนการจัดการสารสนเทศผลงานพุทธทาส จากผลงานพุทธทาสประเภทสื่อสิ่งพิมพ์รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,065 ชื่อเรื่อง จากแหล่งสารสนเทศทั้ง 4 แห่งที่ศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้แบบบันทึกการอ่าน หรือบรรณนิทัศน์แล้วนำมาทำตรรกษนิคำศัพท์ควบคุมและศัพท์เฉพาะ ได้ดังนี้

2.1 ธรรมะระดับต้น ส่วนมากเป็นหนังสือกลุ่มชีวิตและสังคม เศรษฐศาสตร์ ชาวพุทธ ธรรมะในลัทธิการเมือง และกลุ่มหนังสือแปล บทพระพันธ์ คำกลอน จำนวนคำที่พบมากที่สุด คือ ทุข์ การดับทุกข์ การทำทาน ความเห็นแก่ตัว ยึดมั่นถือมั่น และตัวกู - ของกู ตามลำดับ

2.2 ธรรมะระดับปานกลาง ธรรมะที่พุทธทาสภิกขุอธิบายข้อธรรมะที่เป็นหลักวิชาและหลักปฏิบัติ เป็นหนังสือกลุ่มการศึกษาและปฏิบัติธรรม และกลุ่มหนังสือชุด คือ ชุดมองด้านใน ชุดลอยประทุม ชุดอนุรักษ์ ชุดธรรมะใกล้มือ จำนวนคำที่พบมากที่สุดคือ อานาปานสติ จิตว่าง และนิพพาน ตามลำดับ

2.3 ธรรมะระดับสูง ธรรมะสำหรับผู้ต้องการศึกษาธรรมะอย่างบรรพชิตเป็นกลุ่มหนังสือเกี่ยวกับพุทธประวัติ พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ อริยสัจจจากพระโอษฐ์ ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ ปฏิจจสมุปบาทจากพระโอษฐ์ และกลุ่มหนังสือชุดธรรมโมฆฆณ์ จำนวนที่พบมากที่สุด คือ อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท ปรมัตถสภาวะธรรม สุนยญตา สันทสเสตัพพธรรม โอสาเรตัพพธรรม ตามลำดับ

การจัดหมวดหมู่ จากการศึกษารวบรวมประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ มีแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ จำนวน 4 แหล่งพบว่า ส่วนใหญ่ จัดตามหมวดหมู่ระบบบทศนิยมดิวอี้ ที่สันหนังสือให้สัญลักษณ์ “พ” ซึ่งย่อมาจาก “พุทธทาส” อยู่เหนือเลขเรียกหนังสือ และการกำหนดหัวเรื่อง (Subject Heading) มี 2 ชนิด คือ

การกำหนดหัวเรื่องควบคุม และการกำหนดหัวเรื่องอิสระ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการลงรายการแบบ AACR 2 ตามหลักการให้หัวเรื่องของบรรณารักษ์ เพื่อการสืบค้นจากฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศต่อไป

การจัดเก็บข้อมูล จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งบริการทั้ง 4 หน่วยวิจัย ที่ศึกษาครั้งนี้ มีกระบวนการจัดการสารสนเทศด้านจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ เครื่องมือช่วยค้น (OPAC) และฐานข้อมูลเฉพาะ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สภาพบริการและการเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธศาสนิกขุ จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูล และได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สภาพการบริการประวัติและผลงานพุทธศาสนิกขุ และสภาพการเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธศาสนิกขุ จำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านนโยบายการบริการประวัติและผลงานพุทธศาสนิกขุ จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีนโยบายเป็นแหล่งให้บริการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้างานวิจัยพัฒนางานเผยแผ่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศาสนธรรมเป็นแหล่ง “Spiritual Fitness & Edutainment Center” และเป็นแหล่งกลางในการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและผลงานของพุทธศาสนิกขุ

3.2 ด้านประเภทการบริการประวัติและผลงานพุทธศาสนิกขุ พบว่ามี 2 ลักษณะคือ (1) ห้องบริการพื้นฐาน ได้แก่ การให้บริการห้องอ่านหนังสือ เปิด - ปิดตามวันและเวลาทำการของแหล่งบริการ การบริการห้องเฉพาะด้าน เช่น ห้องจำลองวิถีชีวิตของท่านพุทธทาส ห้องพิพิธภัณฑ์เสียงของท่านพุทธทาส ห้องพิพิธภัณฑ์ภาพของท่านพุทธทาส ห้องสมุดพุทธทาส ห้องปฏิบัติจริยธรรมสอนวิปัสสนากรรมฐาน โดยเปิดให้ชมรมหรืออาสาเข้ามาทำหน้าที่บริการโดยใช้พื้นที่แหล่งบริการให้บริการเป็นหลักสูตรหรือการจัดอบรมระยะสั้น และการบริการจำหน่ายหนังสือหรือสื่อธรรมะ มีลักษณะการให้บริการรวบรวมหนังสือและสื่อธรรมของแหล่งบริการเองและเครือข่ายพันธมิตร ร้านหนังสือในเครือ ไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน และ (2) ห้องบริการพิเศษ ได้แก่ บริการเปิดเทปเสียงการปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสทุกวันพระเสียงธรรมจากสวนโมกข์ บริการไฟล์เสียงในรูปแบบ MP 3 พร้อมพุดคุย เสวนาข้อธรรม การจัดฉายเทปบันทึกภาพการปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาส และเรื่องที่เกี่ยวข้องในโอกาสพิเศษและวันสำคัญทางศาสนาสวนโมกข์

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

เสวนาแลกเปลี่ยนเรื่องราวบนที่กบอเกล้า แห่งความทรงจำของบุคคลร่วมสมัยกับพุทธศาสนิกชน เปิดตัวหนังสือธรรมะของท่านพุทธทาสหรือหนังสือธรรมะที่น่าสนใจตลอดจนบริการอาหาร น้ำปานะให้บริการกับผู้มาร่วมกิจกรรมบริการ หรือผู้มาปฏิบัติธรรมส่วนมากมักเกิดจากการแจ้งความจำนงของเจ้าภาพร่วมกับหน่วยงานบริการ ซึ่งจัดเป็นตามวาระโอกาสสำคัญทางศาสนา และบริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า บริการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น (OPAC) จากฐานข้อมูลที่จัดหา และฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้น การให้ความช่วยเหลือผู้ใช้ในการค้นหาสารสนเทศ สามารถติดต่อสอบถามด้วยตนเองจากแหล่งให้บริการ หรือติดต่อผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E - mail) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) เช่น Facebook Line เว็บไซต์ Instagram Twitter เป็นต้น

3.3 ด้านบุคลากรที่ให้บริการประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน มี 2 ลักษณะ ได้แก่ บุคลากรประจำแหล่งบริการสารสนเทศมีทั้งประจำและจัดบริการหมุนเวียน บุคลากรที่มาปฏิบัติหน้าที่ให้บริการ คือ อุบาสิกที่ปฏิบัติหน้าที่เสมือนเป็นบรรณารักษ์ ดูแลห้องสมุดประจำ บรรณารักษ์ นักสารสนเทศ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรให้บริการสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมจะต้องมาแจ้งความจำนงขอเข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง หรือติดต่อสอบถามผ่านช่องทางบริการ คือ โทรศัพท์ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ล่วงหน้า ส่วนผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้มาปฏิบัติธรรม หรือนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสวนโมกขพลาราม ตลอดจนกลุ่มเยาวชน และนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่สนใจเข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม ที่มาเป็นกลุ่มหรือคณะ หากมาติดต่อในลักษณะนี้จะมีพระอาจารย์เป็นวิทยากรในการฝึกอบรมธรรมะให้กับนำชมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างท่องแท้

ตอนที่ 4 ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์การจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชนตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมของการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน ซึ่งประกอบด้วย 2 รูปแบบคือ โมเดลที่ 1 รูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน ซึ่งเกิดการจัดการเนื้อหาประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน การจัดการเครื่องมือช่วยค้น จากการศึกษารวบรวมประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน

จากแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการและเผยแพร่ จำนวน 4 แหล่ง และรูปแบบที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการบริการและเผยแพร่สารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสจะช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมของการบริการและเผยแพร่ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุซึ่งประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน การหมุนเวียนนิทรรศการและบริการสารสนเทศในพิพิธภัณฑ์ และการบริการการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล เรียกว่า การบริการสารสนเทศแบบร่วมมือ (Cooperative Information Services)

บทส่งท้าย

พุทธทาสภิกขุเป็นบุคคลสำคัญของโลก เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและสถานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้สมกับอุดมคติที่หยั่งรากลึก ทำให้ท่านสนใจใฝ่หาความรู้ทางธรรมะตลอดเวลา ไม่เฉพาะแต่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท แต่ครอบคลุมไปถึงพระพุทธศาสนาแบบมหายานและศาสนาอื่น เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ซิกข์ เป็นต้น จากความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งนี้เอง ทำให้ท่านสามารถประยุกต์วิธีการสอนและปฏิบัติธรรมะได้อย่างหลากหลาย ให้คนได้เลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับพื้นความรู้และอุปนิสัยของตนได้โดยไม่จำเป็นขั้น ชั้น เชื้อชาติ และศาสนา เพราะท่านเชื่อและต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์ ท่านจึงได้ตั้งปณิธาน ในชีวิตได้ 3 ข้อ คือ ให้พุทธศาสนิกชนหรือศาสนานิกแห่งศาสนาใดก็ตาม เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา และดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยมจากปณิธานดังกล่าวของท่านเป็นหลักการที่สำคัญมาก ที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ดังที่ท่านมักจะก็สอนว่า “ถ้าศีลธรรม ไม่กลับมา โลกจะวินาศ” เพราะต้นตอของทุกอย่างในสังคมมาจากปัญหาการขาดศีลธรรมทั้งสิ้น แต่ทุกคนมองข้าม ตลอดชีวิตของพุทธทาสภิกขุหมักย่ำอยู่เสมอว่า “ธรรมะคือ หน้าที่” เป็นการทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอด

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธศาสนิกชน เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

ทั้งทางฝ่ายกาย และฝ่ายวิญญาณของมนุษย์ และท่านได้ทำหน้าที่ในฐานะทาสผู้ซื่อสัตย์ของพระพุทธเจ้าทุกอณูแห่งลมหายใจเข้าออก จนแม้วาระสุดท้ายแห่งชีวิต จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าผลงานที่ท่านสร้างสรรค์ไว้เพื่อเป็นมรดกทางธรรมนั้น ด้วยผลงานของท่านมีปรากฏมากมายทั้งในรูปพระธรรมเทศนาและงานเขียนเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้อยู่ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะมีกุศลเจตนาให้สังคมไทยและสังคมโลกประยุกต์หลักธรรมไปใช้ ทั้งระดับส่วนบุคคลและในทางโครงสร้าง เพื่อสันติธรรม เพื่อยุติธรรม และเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน นับแต่ท่านพุทธทาสมรณภาพไป

เหตุที่ผลงานของท่านมีความสำคัญต่อพุทธศาสนาอย่างยิ่ง แต่การบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ ตลอดจนแหล่งบริการและเผยแพร่ที่มีอยู่ในประเทศไทยยังคงมีปัญหาหลายประการ เนื่องจากผู้ใช้มีความต้องการเข้าถึงผลงานของท่านในเชิงลึก และต้องการความสะดวกต่อการเข้าถึง ซึ่งในปัจจุบันแหล่งบริการและเผยแพร่ยังขาดการจัดหาจัดระบบ จัดเก็บ หมวดหมู่ที่เหมาะสมกับการใช้งานที่เหมาะสมกับคนไทยแหล่งบริการสารสนเทศประวัติและผลงานของท่านพุทธศาสนิกชนทั้ง 4 แหล่ง จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้และสถานบริการด้านศาสนธรรมในการสืบสานพระพุทธศาสนา ผ่านงาน ปณิธาน และอุดมการณ์ของพุทธศาสนิกชน ในการนำพาความถูกต้องและสันติสุขทั้งกาย จิตใจ และปัญญา ให้กลับคืนสู่สังคมมนุษยชาติ ด้วยการเข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา การรวบรวม ได้ทำหน้าที่รวบรวม ดูแลรักษา และจัดระบบบริการสืบค้นมรดกธรรมของท่านดังได้กล่าวไว้ว่า ใครก็เป็นพุทธทาสได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลลักษณะเครือข่ายเชื่อมโยง (Linked Data) โดยใช้บรรณนิทัศน์ผลงานพุทธทาสเชื่อมโยงไปหาแหล่งปฐมภูมิยังเครือข่ายแหล่งสารสนเทศให้มีการแบ่งปันทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกัน
2. บริการสารสนเทศแบบร่วมมือ (Cooperative Information Center) จัดบริการบริการสารสนเทศ การหมุนเวียนนิทรรศการหรือนิทรรศการเคลื่อนที่ให้ทันสมัย มีความหลากหลายให้สามารถดำเนินการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่งผลให้ผู้ที่มีความต้องการเข้าถึงผลงานของพุทธศาสนิกชนในเชิงลึก และต้องการความสะดวก

ต่อการเข้าถึงผลงานของท่านโดยตรง ดังตัวอย่างเช่น บริการบรรณนิทัศน์ บริการเวียนเอกสาร การจัดแสดงทรัพยากรสารสนเทศใหม่ และบริการเลือกสรรสารสนเทศเฉพาะบุคคล

References

- Baskervill, Jodan. (2012). South East Asia. *The Journal of Asian Studies*. 25(139), 1157-1159.
- _____. (2014). Book Review: Modern Thai Buddhism and Buddhadasa Bhikkhu: A Social History. *The Journal of Asian Studies; Ann Arbor*. 73(4), 1157-1159.
- Boonprasat - Lewis, Natawan. (1982). *In Search of an Integral Liberation: A Study on the Thai Struggle for Social justice from a Christian Perspective – The contemporary Thai Farmers' Movement as a case study a disser*. Princeton Princeton: Princeton University.
- Buddhadasa Indapanno Archives Foundation. (2016). Annual Report. N.P Phra Pracha Pasonasathammo. (2006). *Story in the Evening*. Bangkok: Kamon of Foundation. (In Thai)
- Chun Wei Choo. (2002). *Information Management for the Intelligent Organization: The Art of Scanning The Environment* (3rd ed.). Medfoord: NJ.
- Jackson, Peter Anthony. (1986). *Buddhadasa and doctrinal modernization in contemporary Thai Buddhism: A Social and Philosophical Analysis*. A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the Australian National University.
- Kankika Khao-ngoen. (2011). *An Analytical Study of the Concept of Ayatanas According to Buddhadasa Bhukkhi's view*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Arts Buddhism. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

- Kanlata Kulsuwan. (2010). *Buddhadasa Bhikkhu's Discourses and Teachings*. Thesis of Master of Arts Program in Philosophy. Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University. (In Thai)
- Kasem Khanapkaew. (n.d.). *Buddhadasa Bhikkhu's Thammakot Literature*. Songkhla: Songkhla Rajabhat University. (In Thai)
- Kiatasuk Bangpleng. (2005). *Buddhadasa Bhikkhu's Concept of Buddha*. Thesis of Master of Arts Program in Philosophy. Bangkok: Graduate School, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Nikit Playchum. (1980). *Analysis of Buddhadasa Bhikkhu's Literature*. Thesis of Master of Arts Program. Bangkok: Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Patthawee Sattayawongthip. (2015). Buddhadasa Bhikkhu's Viewpoints on Dealing with Teenagers. *Journal of Humanities and Social Sciences*. 23(43), 85 - 104. (In Thai)
- Payulpitack, S. (1991). *Buddhadasa's movement: an analysis of its origins, development, and social impact*. Bielefeld (Germany): Bielefeld University.
- Phra Kru Sangkarakjittakorn Santajitto. (2011). *Comparative Study of Sunyata Concept between Nagarjuna and Buddhadasa Bhikkhu*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Phra Maha Boonjit Kantaseelo (Khamma). (n.d.). *Study on Buddhadasa Bhikkhu's Viewpoints on Dealing with Teenagers*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)

- Phra Maha Pratheep Apiwatthano (Theawphan). (2007). *Comparative Study of Explanation of Paticcasamuppada between Prayudh Payutto and Buddhadasa Bhikkhu*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Phra Maha Wanchai Thammachayo (Chuangsamrong). (2005). *Study on Buddhadasa Bhikkhu's Viewpoints on Death*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Phra Narong Kittitharo. (n.d.). *Comparative Study of Philosophy of Education between Buddhadasa Bhikkhu and Prayudh Payutto*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Phra Prasit Paphatharo (Vejchakulsanti). (n.d.). *Study on Buddhadasa Bhikkhu's A Handbook for Mankind*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Preeyong Arpornsuwan. (2005). *Study on Buddhist Teaching and Solution of Thai Economy in Globalization era with Emphasis on Buddhadasa Bhikkhu's Sunyata Dham*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Punyanuch Chutima. (n.d.). *Philosophy of Communication in Buddhadasa Bhikkhu's Dhamma Message*. Thesis of Master of Arts Program in Buddhist Studies. Bangkok: Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสารสนเทศประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ
เพื่อการบริหารและเผยแพร่สารสนเทศ

- Ralph, Jeff. (2000). *The path to selfless Restoration: Interconnectedness Between Bhikkhu Buddhadasa and Ecological Restoration*. B.A, (Hons.): Queen's University.
- Seeger, Martin. (2013). *Reversal of female Power, Transcendentalist, and Gender in Thai Buddhism: The Thai Buddhist female Saint Khun Mae Bunruean Tongbuntoem (1985-1964)*. UK: University of Leeds.
- Sirikanchana, Pataraporn. (1985). *The concept of Dhamma in Thai Buddhism: A Study in The thought of Vajiranana and Buddhadasa*. Ph.D. Philosophy. University of Pennsylvania.
- Tavivat, Puntarigvirat. (1994). *Bhikkhu Buddhadasa's dhammic socialism in dialogue with Latin American liberation theology*. Ph.D, Temple University.
- Thanapol Juengsirakul. (2012). *Buddhadasa Bhikkhu's Poetry with Consideration of emptiness*. Thesis of Master of Arts Program in Thai Studies. Bangkok: Graduate School, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Thanaphorn Hongthong. (2014). *Buddhadasa Bhikkhu's Language Usage Strategies for Spreading Buddhist Teaching: Case Study of Ithap Patchayada Instruction*. Thesis of Doctor of Philosophy Program in Thai Studies. Bangkok: Graduate School, Kasetsart University. (In Thai)
- Thailand: New Meditation and Buddhism center opens*. (2010). Bangkok: Asia New Monitor. Interviews.

Interviews

Kittikorn Saiyarin (Interviewee) Tanisa Sukraron (Interviewer). at Buddhadasa Thammakot Library, Office of Arts and Culture, Suratthani Rajabhat University. On 2nd February 2017.

Kittisak Rungrueangwatthanachai (Interviewee) Tanisa Sukraron (Interviewer). at Buddhadasa Indapanno Archives, Bangkok. On 26th October 2016.

Metta Phanich (Interviewee) Tanisa Sukraron (Interviewer). at Buddhadasa Indapanno Archives Foundation, Bangkok. On 25th October 2017.

Phra Phawanaphothikhun (Than Pho) (Interviewee) Tanisa Sukraron. (Interviewer). at Tharn Nam Lai Temple, Chaiya District, Surat Thani Province. On 1st February 2016.

Rawiwan Khamphol (Interviewee) Tanisa Sukraron (Interviewer). at Buddhadasa Collection Room, John F. Kennedy Library, Prince of Songkla University, Pattani Province. On 19th January 2017.

Sombat Tharak (Interviewee) Tanisa Sukraron (Interviewer). at Buddhadasa Indapanno Archives Foundation, Bangkok . On 20th November 2016.